

Verkuyl en J. D. Vorster. Vooral toen Verkuyl te hoop liep tegen het aan de vergadering voorgelegde rapport over de rassenverhoudingen. Dat verwierp 'elke vorm van raciale suprematie, inclusief de beginse-
 474 len van de apartheidspolitiek', zoals hij erkende.⁷⁰ Maar naar zijn me-
 ning niet expliciet genoeg: 'op de bijbelse fundering [van de afwijzing
 van de apartheid] moest een concrete paraenese [toepassing] volgen,
 die wees op bepaalde zonden in de raciale relaties en die ook even con-
 creet oproept tot bekering, individuele en structurele bekering'.⁷¹

Jo Verkuyl (1908-2001) ontwikkelde zich in die jaren tot de voor-
 man van de kerkelijke antiapartheidsbeweging in Nederland. Hij had
 gestudeerd aan de vU, werd gereformeerd predikant, zendeling in Ne-
 derlands-Indië (1939), en was sinds 1965 hoogleraar missiologie aan
 de vU, als opvolger van J. H. Bavinck. Verkuyl was een gedreven man
 met een groot zelfvertrouwen, fors in woord en optreden. Hij had veel
 aandacht gekregen door zich achter de Indonesische opstand en de
 overdracht van Nieuw-Guinea te stellen en was ook door zijn opvattin-
 gen over de oecumene en de nationale en internationale politiek niet
 onomstreden in de gereformeerde kerken.

Samen met zijn vU-collega in de culturele antropologie prof. dr.
 H. G. Schulte Nordholt – een voormalig ambtenaar bij het Binnenlands
 Bestuur van Nederlandsch-Indië – publiceerde hij in 1968 *Verantwoor-
 de revolutie*, 'over middelen en doeleinden in de strijd om transforma-
 tie van samenlevingen'. Kerk en theologie werden geconfronteerd met
 de verhoudingen tussen rijk en arm, tussen de rassen, oorlog en vre-
 de, constateerde Verkuyl. Nodig was een theologie van de revolutie en
 van de ontwikkeling, een theologie van sociaal-economische en poli-
 tieke transformatie.⁷² Want al te lang prediken de kerken een theolo-
 gie van de contrarevolutie, van de restauratie of van het piëtistisch ont-
 wijken. De groeniaanse antirevolutionaire traditie en de kuyperiaanse
 leer der scheppingsordeningen waren voorbeelden van zo'n restaura-
 tie-theologie, stelde hij. Bovendien heeft Kuyper in *De gemeene gratie*
 biologische voorstellingen over de rassen verdedigd, aldus Verkuyl, en
 met een beroep op die kuyperiaanse opvattingen wordt dan in Zuid-
 Afrika een pseudo-bijbels bolwerk opgebouwd om te betogen, dat de
 verscheidenheid van rassen 'even belangrijk' is als de eenheid van het
 menselijk geslacht en dat de doctrines van de 'eiesoortige' ontwikke-
 ling met "scheppingsordeningen" samenhangen die 'gerespecteerd'
 moeten worden tot in der eeuwigheid. In feite dient dat pseudo-bij-